

Славко Ж. СТАНОЈЧИЋ*
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 20. 11. 2017.
Прихваћен: 27. 12. 2017.

ГОВОРНИКОВ ЈЕЗИЧКИ КЌД И КОНКРЕТНА ДИСКУРСНА СИТУАЦИЈА У КОДИФИКОВАЊУ КЊИЖЕВНОГ (СТАНДАРДНОГ) ЈЕЗИКА

Рад – на поставкама наших лингвиста Белићеве школе, као и са дискурсне стране, на основама ставова лингвиста-семантичара, одн. проучавалаца из области дискурс-анализе (Сапир, Лајонс, одн. Половина, Ферклаф, Вордоу) – указује на прагматику наше дескриптивно-нормативне граматике и нормативне лексикографије, које кодификују или не кодификују са рангом комуникативног нивоа творевине типа *белодан*, *-а*, *-о*, *белорук*, *-а*, *-о*, *брзоног*, *-а*, *-о*, *злогук*, *-а*, *-о*, *злоћуд*, *-а*, *-о*, *медоуст*, *-а*, *-о*, *многоврх*, *-а*, *-о*, међу којима су у традиционалној лексикографији многи маркирани ознаком „*књишки*” и „*индив.[идуално]*, *ков.[аница]*, *необ.[ично]*, *покр.[ајински]*” као ограничавајућом ознаком и опонирани придевима који имају директан корен у народном језику (вуковског типа), тј. не стављају их у исти ред са оним истог типа образовања а са формантом *-(а)н/-ни* типа: *бесмртни*, *беспрекорни*, *богородни*, *брзоноги*, *громогласни*, *-на*, *-но*, *злосрећни*, *-а*, *-о*, *злоћудни*, *-дна*, *-дно*, *медоносни*, *-на*, *-но*, *медопражни*, *-на*, *-но*, *медоустан*, *-сна*, *-сно*.

Аутор усваја поставке оних лингвиста који налазе да су тако изведене речи потпуно у оквиру српских творбених законитости. Такође, аутор додаје своју теоријску претпоставку да је главни фактор који уводи овај творбени тип придева у употребу у комуникативном језику – феномен језичких дублета у којима су чланови обе форме, оне са суфиксом *-ø* форме са суфиксом *-ан/-ни*, у све јачој динамици мешања дискурса у различитим језичким функционалним стиливима на нивоу језичке прагматике, која је стварни катализатор процеса творбе речи базиране на синтаксичким структурама.

Кључне речи: изведене речи, творба речи, српски књижевни језик, ниво прагматике, однос синтакса : творба речи, синтаксичка адхезија, придеви, суфикси *-ø* и *-(а)н/-ни*, означавање ознаком „*књишки*” и ознаком „*индивид.[уално]*, *ков.[аница]*, *необ.[ично]*, *покр.[ајински]*, *песн.[ички]*”, дискурс, контекст, катализатор.

1. Треба узети као аксиом да је језик – како каже социолингвистика – заједничка својина, да појединци из дате језичко-друштвене заједнице имају приступ тој заједничкој својини и то доказују стално тиме што су способни да језик употребљавају на начин који је адекватан датој ситуацији.

---

* slstanojcic@gmail.com

цији. А, природно – у свакодневном животу једног друштва број ситуација је бескрајно велик, оне су од најразличитије врсте и основно је питање у односу говорника и саговорника – како језички систем (који носимо у себи) „употребљавати на одговарајући начин”. Поготово што сваки говорни акт подразумева широко поље активности у датом друштву (Вордоу 2006: 2 и Радовановић 1979: 28–29).

Овде ћемо на само неколико примера из *Речника Матице српске* (2011), *Речника САНУ III* (1965) и *Речника Његошева језика* (1983) показати једну од ситуација у којој се налази лексикограф – у својству говорника у социолингвистичком смислу – и у којој је потребно да дефинише статус речи на један врло категорички начин. При томе, полазимо од става да је он, *sine conditio*, управо „апсолутни власник” језичког система дате језичке заједнице, тј. да је говорник – највише језичке компетенције.

2. (а) На пример, у *Речнику Матице српске* (2011) налазимо придеве – формиране на основу синтагми – као што су: *белорук, злогук, злогуки, кравоок, -а, -о, медорухи, многоврх, -а, -о, ружопрст, -а, -о, сребролуки, трострук, четверострук*. У њему налазимо и исти модел придева који је, међутим, уобличен суфиксом *-(а)н/ -ни, -на: бесмртни, -на, -но, беспрекорни, -на, -но, богородни, -на, -но, громогласни, -на, -но, злосрећни, -а, -о, злоћудни, -дна, -дно*. Наравно, ма колико нам за језичко осећање појединачног говорника обично или необично звучали, многе од тих придева реализованих по првом моделу грађења речи – лексикографи најчешће – врло оправдано, уосталом – врло опрезно подвргавају маркирању ознаком „*(индив.[идуално], ков.[аница], необ.[ично], покр.[ајински], песн.[ички])*”, што има функцију лимитирајуће ознаке у језичкој употреби. Теоријски (и прагматички), уобичајеност сваке од ових конкретних лексема само је питање учесталости (фреквенције) у дискурсу оних функционалнојезичких стилова који су у свакодневном (или бар у врло честом) оптицају.

Сама перцепција, међутим, осигурана је кодом језичке заједнице којој припадамо (Фишман 1978: 24–25, 232–233, 242). Као доказ за то можемо узети чињеницу да би било доста необично да се у истом том речнику савременог стандарног језика нађе тип придева *злоћуд, -а, -о* као потпуно напоредан (дакле као апсолутни синоним) са *злоћудан, -дна, -дно*, или тип придева *медоуст, -а, -о* – као напоредан са *медоустан, -сна, -сно*. По *Речнику МС* (2011), на првом месту је значење „1. који има медна уста, уп. медан” [„а. који је у вези с добијањем, држањем и сл. меда..., б. који обилује медом...”], а на другом месту значење „2. слаткоречив”. Међутим, ниједан од тих модела није означен као „*(индив.[идуално], ков.[аница], необ.[ично], покр.[ајински], песн.[ички])*”.

Међутим, колико је та перцепција субјективна (чак и код „тренираног” лексикографа!) показује чињеница да у *Речнику САНУ* (на чијим основама је касније рађен и *Речник МС* 2011) исти тип придевских образовања у многим случајевима има лимитирајуће ознаке. У његовој III књизи (1965), на пример, налазимо:

„главоједан,-дна,-дно покр. 1.а. који је склон убијању, крвожедан... 2. незасит, прождрљив“; „главојешан,-шна,-шно покр. в. главоједан“; „градписни,-сна,-сно индив. који садржи опис града, градова“; „густорун,-а,-о песн. Који има густо руно“,

да би пример придева истог типа образовања, као што је: „**густогрив** и **густогриван, -на, -но** који је густе гриве, који је са густом гривом” – био без било које од лимитирајућих ознака.¹

3. Изгледа да апсолутно неупитну напоредност налазимо само код типа деривата *савремен, -а, -о*. То јест – типа чија је творбена мотивисаност, стицајем морфонолошких фактора у самој структури тога придева, потпуно избледела: *савремен* (< *са+време[-н-ом]) и који као прво значење у српском стандардном језику – како каже Речник МС (2011) – има значење: „1. који се односи на садашње време, садашњи, данашњи; модеран: ~ машина; ~ дизајн”, а тек као друго значење: „2. који се односи на време о коме се говори, тадашњи, ондашњи, истодобан. – Вук је имао врло танано осећање за све преливе савременог му језика”.

Чињеница да је у данашњем нашем језику примарно прво значење које даје овај речник јасна је и из ситуације да би у реченици потпуно сличној са овом коју за друго значење даје овај речник, али у другом контексту придев *савремен* употребљен у конструкцији без личне заменице (у овом случају – датива *му*), у најмању руку, могао бити нејасан.

Рецимо у дискурсу као што би био: *Наши књижевни језик, трудом многих генерација добрих писаца, сада је савремен* – овај придев имаће несумњиво значење „модеран”.

Али да је употребљен у дискурсу као што би био: *Савремени књижевни језик се развија радом добрих писаца* – могао би имати и значење (а) „модерни” књижевни језик, али и значење (б) „истовремен с нама” књижевни језик, „садашњи” књижевни језик, „савремени нам” књижевни језик.

Овај тип придева је најчешће заступљен у свакодневном дискурсу културне комуникације. Можда и управо због своје морфолошке структуре, коју налазимо у многим лексичким јединицама ове граматичке врсте чији је завршни формант *-(а)н/-ни*, као што су: *сагласан, -сна, -сно; сажалан, -лна, -лно* и други изведени по овом моделу, или по девербативном моделу творбе, наравно опет – на структури синтагме). Они најчешће у речницима које смо узели као изворе грађе – немају лимитирајуће ознаке.

Тачност ове констатације, као и многих сличних које појединачни истраживач језика даје, наравно, могла би се доказати само уз помоћ истраживачких метода корпусне лингвистике, на шта, уосталом, код нас врло одређено указује проф. В. Половина у својој књизи „Семантика и текстлингвистика” (в. Половина 1999: 101–111, 113–124).

4. (б) У истоме смислу смо недавно и писали (Станојчић С. 2017: 45–52) – дословно – да су, на пример, и најкомпетентнији проучаваоци Његошевог јези-

¹ С тим што треба нагласити да је велики Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ – дескриптивно-нормативни речник, као и да даје опис – како и у његовом називу стоји – не само књижевног него и народног језика, што укључује и дијалекте, па тиме и дијалектизме, регионализме и сл.

ка, као језика уклопљеног (хронолошки и идејно) у прву фазу епохе модерног српског књижевног језика (вуковског), наводили овај тип придева: *лакокрил, -а, -о*, са дефиницијом базираном на синтаксичкој структури – „*који је лаких крила, ... – Лакокрила божествена шћери...*” Баш као што исту шему имплицирају и у навођењу придева изведених на синтагматској бази нултим суфиксом (-*o*) *безакон, -а, -о; златостоп, -а, -о; златотрон, -а, -о* (за које сматрају да су формиран према црквеноруском, одн. руском); придева *бездан, -а, -о*, већ стереотипног у народном језику придева *златокрил, -а, -о*, али и оних придева који су са формантом *-(а)н/-ни*, као што су *безглаван, -на, -но; безочан, -на, -но; безрачан, -на, -но; безуман, -на, -но; бесмртан, -на, -но; злосрећан, -на, -но* и др. (в. Речник Његошева језика 1983), а формиран су или на бази атрибутско-именичке синтагме (*злосрећан, -на, -но* < *зле среће), или на бази предлошко-падежне конструкције (*безочан, -на, -но* < *без ока). Са аспекта прагматичког нивоа језика, значајно је да су ванјезички фактор истицали и лингвисти-филолози традиционалног усмерења, на свој начин – констатацијом да је Његош „један од твораца нашег књижевног језика”, да он „иде међу писце... који су за основицу свог књижевног језика узели народни” (за који се залагао његов савременик – Вук Стеф. Караџић), те, што је нарочито значајно – да „Његошев језик није био само народни него богатији од народног, а у сваком случају знатно шире основе; он је укључивао у себе и извесне творачке елементе дотадашњег језика наших књижевности” (Стевановић 1983: VIII).

5. Другим речима, тумачењима ранијих лингвиста који су ову материју анализирали у наведеноме додали смо нашу хипотезу да највероватније увек постоји могућност да многи од по томе моделу изведених придева може имати и свој дублет са формантом *-(а)н/-ни*, заправо – фактор који и придеве без тога форманта учвршћује као уобичајене у језику културне комуникације. Да ли ће то они заиста и бити, зависи од ванјезичког фактора – од (у социолингвистичком домену) учесталости њихове употребе у дискурсу најзаступљенијих функционалнојезичких слојева, говореном и писаном. А то чини да је и фактор дискурса као јединице језика у употреби (језичког нивоа прагматике) потенцијална сила у формирању лексичких јединица датог типа. Или је бар у том деривационом процесу – први, најнепосреднији катализатор у чијој се сфери унутарјезички процеси врше.

Опет узето у облику претпоставке, лексикографија, која је и (активни) чинилац у стварању (колективног) кода, нагласили смо у поменутоме раду – описује *реализоване* лексеме. Али смо нагласили и да граматика, са своје стране, има задатак не само да опише, него и да открије и дефинише *потенцијалне* творбене моделе по којима се могу генерисати и нове лексичке јединице датог типа (Ароноф 1975: 18–20).

То ће учинити тако – рекли смо – што ће указати и на укрштање творбених структура лексичких јединица, онакво какво се налази у типичном односу јединица које налазимо у морфолошком, али не и у семантичком дублету *злоћуд, -а, -о* и *злоћудан, -на, -но* и, наравно, многим сличним, онога типа који смо горе узели као материју разматрања комплексног укрштања унутарјезичких и ванјезичких фактора стварања (и употребе) датих творбених модела.

У овим унутар- и ванјезичким процесима, дакле, фактор језика у употреби са својом јединицом „омеђени дискурс/текст”, повезаном најчешће са појмом и термином „ситуација” (Половина 1999: 129–134), мора се посматрати као одлучујући. Наиме, уз прецизно одређивање „омеђеног дискурса” („ситуације”) В. Половине, и Ферклафово сасвим уопштено одређивање дискурса као „начина репрезентације видова света – процеса, односа и структура материјалног свијета, ’менталног света’ мисли, осећања, веровања, као и друштвеног света” (Ферклаф 2003: 124; превод Сл. Ст.), можемо и на примеру лексикографовог поступка, управо врло јасно, видети постојање утицаја конкретног дискурса на значење „дублета” *злоћуд*, *-а*, *-о* и *злоћудан*, *-на*, *-но*.

Наиме, Речник српскога језика МС (2011) у истој одредници „**злоћуд**, **-а**, **-о** и **злоћудан**, **-на**, **-но**” заправо даје три дискурсне ситуације, из којих је јасно да и једна и друга форма је су облици савременог језика, али да су и носиоци различитог значења.

Лексикограф примерима у контексту тачно одређује њихово значење у три различите дискурсне ситуације, тако што пише:

- за *злоћуд*, *-а*, *-о* и *злоћудан*, *-на*, *-но*: „1. који је *зле* ћуди, *зле* нарави, *зао*; који одражава такву нарав: ~ *старац*, ~ *око*. 2. *јогунаст*, *ћудљив* (о коњу и сл. који уједа), *љут*, *бесан* (о псу)”
- за *злоћудан*, *-на*, *-но*: „3. (*злоћудан*) који се не може излечити, *малигни* (о тумору)”

Из тога како је груписао примере реченица, јасно је да сматра да се у (а) првом случају могу употребити у датим дискурсима – обе форме дублетног пара, а да се у (б) другом случају може употребити – само форма са суфиксом *-ан/-ни*, *-на*, *-но*.

Са своје стране, исти придев *злоћудни*, *-дна*, *-дно* „Корпус савременог српског језика” ПМФ (Д. Витас: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/korpus.php>) даје највише као ексцерпиран из дискурса медицине (~ тумор, ~ холестерол), али даје и понеки пример узет из политичког дискурса, као што су примери: „последњих 10 година ствара *злоћудни* облик глобализације...”; „Корупција је *злоћудни* тумор који се мора...” и сл. (где је придев *злоћудни*, на пример, у другој наведеној реченици, опет атрибут именици *тумор*, који су, оба – ипак само метафоре базиране на дискурсу медицине).

У дискурс-анализи, и у овом домену, иначе чисто дериватолошком домену, морамо се ослонити и на Лајонсову перспективу, која за полазну тачку има – најширу контекстуалну ситуацију која окружује конкретан дискурс и у њему језички детаљ. То је код А. Белића, на пример, усредсређено првенствено на унутарјезичке процесе стварања језичких јединица. Код Лајонса, који јесте лингвиста, али – примарно и семантичар – основни предмет његових истраживања јесте, у ствари – текст/дискурс као јединица на нивоу језичке прагматике. Како смо раније, са много више детаља, констатовали (Станојчић 2016: 109–110, 111), његова перспектива полази од утицаја текста/дискурса. Он узима у обзир још два фактора: (а) контекст, и

(б) говорникове психоллингвистичке способности. То он налази у појму „култура”, као и у спољашњем односу лексеме и са контекстом, другим речима – са конкретним дискурсом, који исказује говорников однос према културној ситуацији у којој се налази заједно са саговорником (в. Лајонс 1990: 521–534, 534–550).

6. У наведеном чланку указујемо и на лингвистичку заснованост Бошковићевог постављања синтаксе на централно место у процесима генерисања нових речи. И то тако што се каже да је – „реч о једном од творбених модела придева који су свакако у категорији оних језичких јединица које проф. Бошковић описује као јединице у домену ’конструкција и обрта типичних за књижевни језик’, као много шта ’што књижевни језик има и мора имати’. То су придеви типа (а) *белобрад* (ијек. *бјелобрад*), *-а*, *-о*; (б) *дубокдуман*, *-мна*, *-мно*; (с) *дрвдлик*, *-а*, *-о*; и (д) *бистрдуман*, *-мна*, *-мно*, они које је, у унутарјезичком аспекту, Белићева школа дефинисала, с пуно оправдања, као творбену категорију есоцентричног типа, а које је, у њиховом екстралингвистичком аспекту – управо зато што припадају томе моделу творбе – с мање оправданости, у доброј мери, бар имплицитно, инхибирала” (Станојчић 2003: 14).

Р. Бошковић говорећи о А. Белићу каже: „И није случајно – што *синтакса*, *душа језика* [курзив – Сл. Ст.], остаје целог Белићева живота у центру његова научног интересовања” (Бошковић 1978: 189–190)², па се зато у лингвистичкој литератури исцрпно наводи управо мишљење компаративисте Радосава Бошковића, по којем у формирању *књижевног језика* сваког народа, па тиме и нашега, на прво место долази синтакса, са подразумевањем да је она база највећег броја модела и у грађењу речи, као што је она база и комплетне форме књижевног језика, његове, како се сликовито он изражавао – потпуне физиономије (в. Станојчић 2003: 9–17). А то сигурно није далеко и од врло давних констатација Едварда Сапира о томе да „речи и остали елементи, када су једном употребљени у извесном поретку, теже не само да заснују неку врсту међусобног односа, него се и привлаче међусобно у већем или мањем степену. Тај степен већег или мањег [привлачења – допунио Сл. Ст.] оно је што коначно води чврсто утврђеним групама чинилаца које проучавамо као сложене речи / изведене речи (*complex words*)”³. Природно, ми под Сапировим уопштеним изразом „речи и остали елементи” подразумевамо чиниоце и продукте деривације, као што и његов термин *complex words* у англосаксонској лингвистици обухвата и појам *compound (word)*, и појам *derived (word)*. А и наша традиционална лингвистика сагледавала је значај односа различитих језичких нивоа у генерисању творбених модела. Тако, наши лингвисти утврђују да и најистакнутији теоретичари у домену дерива-

² А додаћемо општепознату чињеницу да је, уосталом, целокупно Белићево учење о деривацији у грађењу речи и засновано на синтаксичким односима, и – као на детаљ у томе учењу – упутити на одговарајућа поглавља у делу А. Белића, *Опита лингвистика – О језичкој природи и језичком развоју I*, 1998: 128–131, 172–176, 177–188.

³ “Words and elements, then, once they are listed in a certain order, tend not only to establish some kind of relation among themselves but are attracted to each other in a greater or in less degree. It is presumably this very greater or less that ultimately leads to those firmly solidified groups of elements... that we have studied as complex words” (Sapir 1970: 111).

тологије на прво место у реализацији одређених модела грађења нових речи стављају – синтаксу.

7. По ауторима чија тумачења у овом реферату наводимо, сви ови примери говоре о генеративној вези синтаксичких и творбених структура. У овоме типу изведених речи (конкретно – *придева*), како истиче литература на коју се овде позивамо (в. Станојчић 1984–85: 727–732) – дериват се формира баш оним принципом генерисања који Сапир назива *синтаксичка адхезија* (syntactic adhesion) (в. Сапир 1970: 111–112).

Све ово су унутарјезички чиниоци и потенцијалних, и реализованих лексичких јединица – како су лингвисти које смо овде цитирали већ и констатовали – и сви ти чиниоци и јесу основа за систематичније маркирање припадности лексема овога типа различитим језичким слојевима у нормативној лексикографији. Са чињеницом да се у модерној културној комуникацији стандардни (књижевни) језик усложњава, и његова основа шири, брзим комбиновањем дискурса који припадају тим слојевима језика, па и – традиционално речено – разним функционалнојезичким стиловима⁴, садашње маркирање врло је чест узрок дилема при употреби јединица овог творбеног модела на нивоу језичке прагматике.

Посматрано и са аспекта текстлингвистике (дискурс-анализе), закључићемо да су све анализирани лексичке јединице несумњиво адекватно средство презентације и социолингвистичког и културолошког идентитета говорника/писца у тренутку формирања поруке слушаоцу/читаоцу. То имплицира, природно, и чињеницу да је слушалац/читалац на говорниковом/пишчевом нивоу сазнања о стварности у којој комуницирају одређеном дискурсном јединицом.

ИЗВОРИ

Речник Матице српске 2011: *Речник српскога језика* (ур. Мирослав Николић), Нови Сад: Матица српска.

Речник Његошева језика 1983: *Речник језика Петра II Петровића Његоша*, I–II, (ур. академик Михаило Стевановић), САНУ – ЦАНУ et al., Београд.

⁴ И у нашој „традиционалној“ литератури (која је ипак базирана на учењима непревазиђене Прашке лингвистичке школе кад је у питању појам раслојавања књижевног језика) налазимо и раније дефиниције тога процеса, као што је Тошовићева: „U procesu nastajanja F-(unkcionalni) stilovi se ne usmjeravaju na mogućeg primaoca, nego na realnog primaoca”..., (Тошовић 1988: 134–135), што резултира „експлицитним ознакама” текстова који се намјењују специфичном читаоцу. Управо онако како то и савремена текстлингвистика дефинише, рецимо, Ферклафовим ставом да „анализа текста није само лингвистичка анализа”, да она садржи и оно што је назвао „интердискурсивном анализом”, то јест – „виђењем текстова у терминима различитих дискурса, жанрова и стилова које ти текстови концентришу око себе и исказују их у заједништву”, те ставом да се у његовој књизи „текстови сагледавају као делови друштвених догађања”, у којима могу „људи међусобно деловати говором или писањем”, чему он посвећује цело 2. поглавље своје књиге (Ферклаф 2003: 3, 21–38; превод Сл. Ст.).

- Речник САНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, III, САНУ– Институт за српскохрватски језик, Београд, 1965.
- Корпус српског језика ПМФ:** Д. Витас: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/korpus.php>

ЛИТЕРАТУРА

- Ароноф 1975:** М. Aronoff, *Word Formation in Generative Grammar*, Cambridge, Massachusetts and London: The MIT Press.
- Белић 1998:** А. Белић, *Опита лингвистика – О језичкој природи и језичком развоју I*, у: *Изабрана дела I*, Београд.
- Бошковић 1978:** Р. Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Титоград.
- Лајонс⁸1990:** J. Lyons, *Semantics*, 2, Cambridge – New York.
- Половина 1999:** В. Половина, *Семантика и текстлингвистика*, Београд: Чигоја штампа.
- Радовановић 1979:** М. Radovanović, *Sociolingvistika*, Beograd: BIGZ.
- Сапир 1970:** Е. Sapir, *Language*, London: A Harvest Book.
- Станојчић 1984–85:** Ж. Станојчић, Есоцентричне придевске сложенице у српскохрватском књижевном језику, *Зборник МС за филологију и лингвистику*, XXVII–XXVIII, 727–732.
- Станојчић 2003:** Ж. Станојчић, Неке синтаксичке јединице у изградњи језичког израза, *Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани”*, ЦАНУ, Научни скупови, књ. 61, Одјељење умјетности, књ. 22, Подгорица, 9–17.
- Станојчић С. 2016:** С. Станојчић, Однос лексеме и њеног окружења : на примерима два различита типа дискурса, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 45/1, 105–113.
- Станојчић С. 2017:** С. Станојчић, Синтаксичка структура као база изведене речи – дискурсни аспекти у нормирању језика, *Гласник Одјељења хуманистичких наука*, књ. 3, уред. академик Н. Мартиновић, Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица, 45–52.
- Стевановић 1983:** М. Стевановић, Предговор: Сврха и начин израде овога дела, у: *Речник језика Петра II Петровића Његоша*, Београд: САНУ – ЦАНУ et al., VII–XXIX.
- Тошовић 1988:** В. Tošović, *Funkcionalni stilovi*, Sarajevo: „Svjetlost”.
- Ферклаф 2003:** Norman Fairclough, *Analysing Discourse*, London – New York.
- Фишман 1978:** Joshua A. Fishman, *Sociologija jezika*, Sarajevo: „Svjetlost”.
- Вордоу 2006:** R. Wardhaugh, *An Introduction to Sociolinguistics*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 2.

Slavko Ž. Stanojčić

THE SPEKAER'S CÔDE AND A CONCRETE DISCOURSE SITUATION IN THE
CODIFICATION OF LITERARY (STANDARD) LANGUAGE

Summary

On the stances of our linguists belonging to the A. Belic's school, as well as from the aspect of discourse analysis (text-linguistics) – on the stances of linguists-semanticists, alternatively researchers in the field of discourse-analysis (Sapir, Lyons, alt. Polovina, Fairclough, Wardclough) – the paper is directing attention to the pragmatics of our descriptive-standardizing grammars and particularly of standardizing lexicography, which codify or do not codify with the rank of the communicative level the word-formational types as *белодан, -а, -о, белорук, -а, -о, брзоног, -а, -о, злогук, -а, -о, злоћуд, -а, -о, медоуст, -а, -о, многоврх, -а, -о*, among which in the traditional lexicography many are marked as “(bookish)” and „(individ.[ual], coin.[age], unus.[ual], reg.[ional])” as a mark of limitation and opposing to the adjectives stemming “directly” from the folklore language (of Vukovian type) i.e. do not place them into the same order with those of the same word-formational type but having the formant *-(a)n/-ни* as type: *бесмртни, беспрекорни, богородни, брзоноги, громогласни, -на, -но, злосрећни, -а, -о, злоћудни, -дна, -дно, медоносни, -на, -но, медопражни, медоустан, -сна, -сно*.

Author is sharing the opinion of those researchers and theoreticians who find that such derived words are absolutely in the frames of Serbian word-formational rules. Also he ads his theoretical presumption that the main factor that introduces this word formational type of adjectives into the common language usage is – the phenomenon of language doublets in which members are both forms, those with suffix *-ø* and forms with *-ан/-ни* suffix, in the stronger and stronger dynamics of discourse mixture in different functional language styles at the level of language pragmatics, which is the real catalyser of processes of word-formation based on syntactic structures.

Key words: derived words, word-formation, Serbian literary language, level of pragmatics, relationship syntax : word-formation, syntactical adhesion, adjectives, suffixes *-ø* and *-(a)n/-ни*, marking by sign “bookish” and sign „(individ.[ual], coin.[age], unus.[ual], reg.[ional], poet.[is])”, discourse, context, catalyzer.